

Het innerlijk als opgave: Technologie en de verkeerde scheiding tussen binnen- en buitenwereld

Prof. dr. Ciano Aydin
Dpt. Philosophy, University of Twente
– Delft University of Technology

1. Het innerlijk ter discussie gesteld

Opzet presentatie

---

1. Het innerlijk ter discussie gesteld
  - a) Andy Clarks EM en 'parity principle'
  - b) Een aantal voorbeelden
2. De binnen-buiten drogredenering binnen de neurowetenschappen
3. Het innerlijk als opgave

Clark: extended cognitie, actief externalisme

- extended cognitie
  - cognitie kan worden uitgebreid niet alleen door symbolische (bijvoorbeeld taal), maar ook door technische artefacten (mobiele telefoons, camera's, externe informatieopslag)
- actief externalisme
  - het menselijk organisme kan worden verbonden met een externe entiteit in een wederzijdse interactie, daarmee een verbonden systeem creërend dat kan worden opgevat als een werkelijk cognitief systeem; dit impliceert dat "[cognitive processes ain't (all) in the head]"
  - objecten in de externe omgeving kunnen op zo'n wijze door het verstand worden gebruikt dat ze als extensies van het verstand zelf kunnen worden opgevat

Clark: extended self

- wat we ons 'zelf' noemen kan op zo'n manier worden uitgebreid dat hij ook niet-biologische delen en circuits kan omvatten (Clark and Chalmers 1998).
- we kunnen niet eenvoudigweg wijzen op de grenzen van huid en schedel als rechtvaardiging van de grenzen van het zelf, aangezien precies de rechtvaardiging van die grens ter discussie staat
- als we weerstand blijven bieden tegen de conclusie dat het zelf als zodanig dynamische grenzen heeft en technologische artefacten kan omvatten – en zelfs andere menselijke subjecten – zouden wij "have to shrink the self into a mere bundle of occurrent states, severely threatening its deep psychological continuity" (Clark and Chalmers 1998, p. 18).

Verschillende interpretaties van het 'parity' principe: Opponenten van EM

- Verschil tussen externe en interne processen
  - het 'parity' principe impliceert gelijksoortigheid: als externe processen voldoende overeenkomen met interne processen, kunnen ze worden beschouwd als cognitief
  - externe processen zijn niet alleen volledig anders, maar zijn ook niet onderhevig aan de zelfde cognitieve verklaringen als interne biologische processen (Adams and Aizawa 2001; Dartnall 2005; Rupert 200)
- 'coupling-constitution' drogredenering
  - "the fact that object or process X is coupled to object or process Y does not entail that X is part of Y" (Adams and Aizawa 2001)

Clark: the parity principle

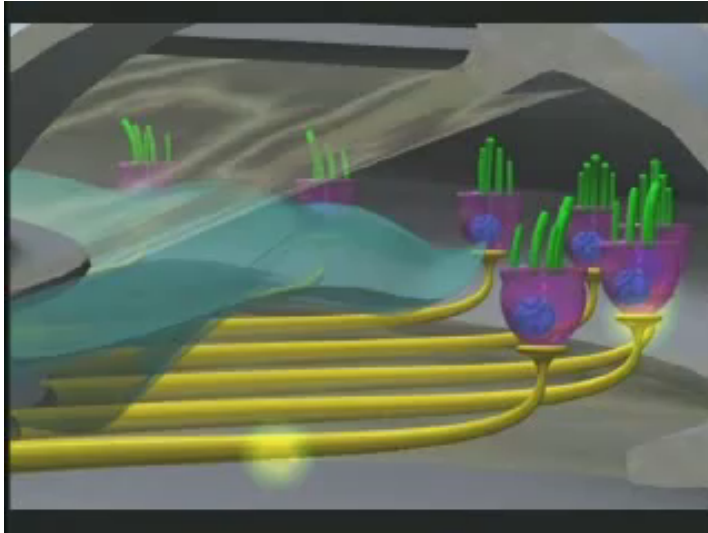
- "If, as we confront some task, a part of the world functions as a process which, *were it done in the head*, we would have no hesitation in recognizing as part of the cognitive process, then that part of the world *is* (so we claim) part of the cognitive process." (Clark and Chalmers 1998).

Verschillende interpretaties van het 'parity' principe: Proponenten van EM

- hoewel externe en interne processen volledig verschillende eigenschappen kunnen hebben, kunnen ze elkaar complementeren in het vervullen van een bepaalde cognitieve functie of taak
- het 'coupling' argument impliceert niet dat externe objecten als zodanig cognitief zijn, maar is er op gericht aan te tonen dat externe objecten onderdeel kunnen worden van cognitie, aangezien zowel externe objecten als interne processen op zo'n manier kunnen worden gecoördineerd dat ze samen een bepaalde functie vervullen of bepaald gedrag veroorzaken (Clark, in Menary 2010, p. 83)

Een aantal voorbeelden: het cochleaire implantaat

UNIVERSITY OF TWENTE.

9

Een aantal voorbeelden: het cochleaire implantaat

UNIVERSITY OF TWENTE.

10

Een aantal voorbeelden: deep brain stimulation

UNIVERSITY OF TWENTE.

11

Prenatale Genetische Interventie

- What is PGE?
  - de manipulatie van de genetische make-up van ongeboren mensen (embryo's, foetussen) met als doel verbetering van capaciteiten die gebaseerd zijn op genetische kenmerken (bijvoorbeeld intelligentie, hoogte, geheugencapaciteit, creativiteit, functioneren van het immuun systeem, atletisch vermogen, etcetera).

UNIVERSITY OF TWENTE.

12

Habermas: De toekomst van de menselijke natuur

- Die Zukunft der Menschlichen Natur (2001)

UNIVERSITY OF TWENTE.

Nataliteit

- De ervaring van vrijheid veronderstelt een basis waarover wij niet kunnen beschikken: een onherleidbare oorsprong
- Handelen: ons vrij voelen om (steeds) opnieuw te beginnen (Hannah Arendt)
- PGE vernietigt deze basis

UNIVERSITY OF TWENTE.

Ontstaan vs. maken

- Aristoteles:
  - Poiësis ('maken'): technè en physis
  - natuur: ontstaan
  - technologie: gemaakt
- deze categorieën de-differentiëren zodra wij fundamenteel in de natuur ingrijpen
- deze de-differentiatie zal van invloed zijn op onze ideeën over autonomie en op ons moreel begrip van het zelf

UNIVERSITY OF TWENTE.

Genetische interventie

- De programmeur
  - de andere persoon wordt als een object behandeld
  - houding van overheersing, instrumentalisering
  - verandering van identiteit ondermijnt gelijkheid; is alleen geoorloofd bij 'informed consent'
- de geprogrammeerde
  - zal zich minder vrij en minder authentiek voelen
  - autonomie neemt af; de mogelijkheid om intenties te vormen is gecodeerd
  - op het spel staat niets minder dan het ethisch zelfbegrip van de soort

UNIVERSITY OF TWENTE.

Ergo

- Genetische interventie mag onder bepaalde omstandigheden:
  - therapie, geen HE.
  - bijvoorbeeld bepaalde ziekten waarvan wij vrijwel zeker weten dat mensen die liever niet zouden willen hebben
  - HE moet worden verboden:
    - logisch onverenigbaar met onze menselijke natuur en ons zelfbegrip
    - verbod ontleent zijn legitimiteit aan het impliciete oordeel over wat voor soort leven de moeite waard is

UNIVERSITY OF TWENTE.

Het natuurlijke en het goede

- Het natuurlijke is niet het goede
  - de menselijke natuur is een geschenk; ieder schepsel heeft zijn eigen plaats
  - maar: kanker, malaria, honger, lijden; de natuur wordt niet altijd door ons geaccepteerd
- Parallel met IVF: kinderen zouden lijden aan het feit dat zij in een reageerbuis zijn 'gemaakt'
- geen groot verschil tussen technologische en 'gewone' HETs
- foetus blootstellen aan Mozart is ook een soort "programmeren"

UNIVERSITY OF TWENTE.

Nick Bostrom: In Defense of Posthuman Dignity

UNIVERSITY OF TWENTE.

Toekomstperspectieven worden te pessimistisch afgeschilderd

- (a) huidige mensen bezitten een specifieke morele waardigheid
- Bostrom: maar waarom zouden posthumanen geen waardigheid kunnen bezitten? Waarom zou de morele cirkel kleiner worden en niet juist groter? Progressie: vrouwen, slaven, zwarte mensen werden ook opgenomen in de morele cirkel.
- (b) ouders mogen niet ingrijpen in het genetisch materiaal van hun kinderen want mogen niet op een fundamenteel niveau bepalen wat goed voor hun kinderen is
- Bostrom: een kwestie van verantwoordelijkheid die we ook in andere gebieden nemen! Waardigheid verbinden met wat we zijn en wat we kunnen worden; is niet reduceerbare tot DNA.

UNIVERSITY OF TWENTE.

Wat blijft er over van het innerlijk?

- Als de menselijk geest kan worden uitgebreid, aangevuld, gemanipuleerd en zelfs gemaakt met behulp van externe technieken, wat blijft er dan nog van het innerlijk over?
- Is het innerlijk louter een epifenomeen van de hersenen, dan wel externe invloeden?
- En als het innerlijk zijn onherleidbare oorspronkelijke status verliest, kan de vraag worden gesteld hoe begrippen als uniciteit, autonomie en verantwoordelijkheid nog kunnen worden gehandhaafd.

Binnen-buiten

- Clark and zijn opponenten
  - Opponenten van EM: de grenzen van cognitie vallen samen met de grenzen van huid en schedel van een persoon.
  - Clarks EM: "in rejecting the vision of human cognitive processing as organism bound, we should not feel forced to deny that it is (in most, perhaps all, real-world cases) organism centered. (...) it is the biological human organism that spins, selects, or maintains the webs of cognitive scaffolding that participate in the extended machinery of its own thought and reason." (Clark 2008, p. 123).
- Inside-Outside:
  - Niet alleen zijn opponenten, maar ook Clark blijft vasthouden aan het idee dat cognitie een origineel beginpunt heeft in een "internal biological, cognitive core", dat dan kon worden uitgebreid met behulp van externe artefacten

2. De binnen-buiten drogredenering binnen de neurowetenschappen

---

Een genealogie van het innerlijk (1)

- **De sociale benadering**
- Nietzsche: de uitvinding van de binnenwereld als mogelijkheidsvoorwaarde voor een samenleving
  - GM: hoe kan men een geheugen telen voor het menselijk dier?
  - "If something is to stay in the memory it must be burned in: only that which never ceases to hurt stays in the memory" - this is a main clause in the oldest (unhappily also the most enduring) psychology on earth"
  - een samenleving is alleen mogelijk als individuen worden onderworpen aan bepaalde regels, wat een geheugen en een innerlijke wereld vereist
  - dit wordt gerealiseerd door verschillende gewelddadige technieken (mnemotechnieken)

Een genealogie van het innerlijk (2)

- De technologie van lezen en schrijven
  - het innerlijke leven als resultaat van autobiografie (cf. Augustinus)
- McLuhan:
  - “We shape our tools and afterwards our tools shape us”
  - “Media, by altering the environment, evoke in us unique ratios of sense perceptions. The extension of any one sense alters the way we think and act – the way we perceive the world. When these ratios change, men change.”

De voor-oordelen van de neurowetenschappelijk benadering (2)

- Clark en andere cognitie/neurowetenschappers veronderstellen dat noties als “primacy effects,” “recency effects,” “chunking effects”, maar ook woorden als “computation” en “functionality” neutraal, zelf-evident en onherleidbaar zijn, en derhalve onmiddellijk uitdrukken wat cognitie is
- onze technologische taal, alsook de technieken die we produceren ontstaan niet binnen een neutraal kader, maar zijn altijd onderhevig aan bepaalde (economische) voorkeuren en waarden (cf. Ihde, Feenberg)
- aangezien wij ons ‘innerlijk’ doorlopend spiegelen aan dergelijke (veranderlijke) technologieën is het van groot belang in te zien dat wij nooit volledig samenvallen met wat deze technologieën representeren

De voor-oordelen van de neurowetenschappelijk benadering (1)

- analyseer hoe het vermeende ‘innerlijk’ van de neurowetenschap wordt gekarakteriseerd
- een veel voorkomende typering van onze cognitieve biologische processen: “biological memory systems are said to: “display a number of what appear to be law-like regularities, including **primacy effects**, **recency effects**, **chunking effects** and others” (Clark, Memento’s Revenge 61).
- Deze noties gaan terug op processen die we kunnen waarnemen als we ons bezighouden met woorden en tekst
- Het binnen wordt, met andere woorden, geïnterpreteerd (gereduceerd) in termen van externe processen

3. Het innerlijk als opgave

Naar een andere visie op het innerlijk

- hoewel elke karakterisering van het binnen in het licht van bepaalde empirische bevindingen en theoretische constructies gebeurt, ontsnapt het 'innerlijk' aan elke vorm van definitieve karakterisering en kan nooit volledig worden gelokaliseerd in een specifieke materiële werkelijkheid (hersenen, lichaam, technieken); archaisch: het innerlijk is transcendent
- dit betekent niet dat het innerlijk buiten de wereld moet worden gesitueerd, maar dat het nooit volledig kan worden uitgeput door specifieke (historische) bepalingen
- dit betekent tevens dat elk reductionisme (vandaag de dag vooral neurowetenschappelijk) bestreden dient te worden; neurowetenschappers nemen vaak een krediet op de toekomst

Revisie van de moderne notie van het innerlijk

- Charles S. Peirce: "net zoals we zeggen dat een lichaam in beweging is, en niet dat beweging in een lichaam is, zo zouden we moeten zeggen dat wij in gedachten zijn, en niet dat gedachten in ons zijn."
- Denken als aspect van de wereld als zodanig, waardoor de categorische scheiding mens-wereld/techniek onhoudbaar wordt

Het innerlijk als opgave

- Hoewel het innerlijk onherleidbaar en onreduceerbaar is, kan de onderkenning en ontwikkeling ervan worden gefrustreerd
- Cultivering van het innerlijk: het belang van zelfvorming, d.i. vorming van goede gewoontes m.b.v. technieken (opvoeding, educatie, rituelen, moderne technieken)
- Vorming van goede gewoontes vereist oriëntatie op bepaalde doelen en idealen die we nastrevenswaardig vinden.
- Die doelen en idealen stellen ons in staat om betekenis te verlenen aan ons leven, ons leven als onderdeel te beschouwen van een groter 'verhaal'.
- Tekst heeft ons in staat gesteld om coherentie en eenheid in ons 'zelf' aan te brengen
- Kan nieuwe media dit ook? Onder welke voorwaarden?

DISCUSSIE!